

Justitiedepartementet
103 33 STOCKHOLM

Yttrande över delbetänkandet Hemlig dataavläsning – ett viktigt verktyg i kampen mot allvarlig brottslighet (SOU 2017:89)

Sammanfattning

Åklagarmyndigheten välkomnar förslagen i delbetänkandet och tillstyrker dem i stort.

Åklagarmyndigheten anser dock att regeringen bör överväga att gå något längre i vissa förslag.

Åklagarmyndigheten föreslår

- när det gäller möjligheten för verkställande myndighet att bereda sig tillträde till en plats för att installera tekniska hjälpmedel, att det föreskrivs en allmän rätt för verkställande myndighet att bereda sig tillträde till vissa utrymmen som annars skyddas mot intrång, förslagsvis fordon och förvaringsutrymmen på platser dit allmänheten har tillträde, att ett särskilt tillträdestillstånd av domstol ska krävas för övriga utrymmen som annars skyddas mot intrång (misstänkts eller någon annans stadigvarande bostad, misstänkts arbetsplats m.m.) samt att det ska råda ett absolut förbud mot tillträde till de platser som anges i förslagets 12 § tredje stycket,
- när det gäller möjligheten för verkställande myndighet att bereda sig tillträde till det informationssystem som tekniska hjälpmedel ska installeras på, att det föreskrivs en möjlighet för domstol att meddela tillstånd för verkställande myndighet att installera tekniska hjälpmedel på informationssystem genom att kortvarigt och i hemlighet rubba den misstänktes eller annan innehavares besittning till informationssystemet exempelvis genom ta det när innehavaren bär det på sig, genom att utnyttja den situation som uppstår i samband med skyddsvisitation vid en trafikkontroll eller avlägsnande enligt 13 § polislagen eller vid en avvistering vid en tullkontroll, samt
- att det införs en skyldighet för de operatörer som tillhandahåller allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationsnät att medverka på olika sätt

för att underlätta för de brottsbekämpande myndigheterna att verkställa beslut om hemlig dataavläsning.

Åklagarmyndigheten ställer sig bakom den bedömning som utredningen gör i fråga om exekutiv jurisdiktion (se särskilt avsnitt 11.3.5) och förordar att regeringen utreder möjligheterna att genom lagstiftning utvidga möjligheterna till exekutiv jurisdiktion inom detta område.

Allmänt om förslagen

Utredningens definition av begreppet hemlig dataavläsning (HDA) framstår som ändamålsenlig och väl avvägd. Utredningen har vid sin undersökning av behovet av ett sådant hemligt tvångsmedel på ett korrekt sätt redovisat de tillkortakommanden som användningen av befintliga hemliga tvångsmedel kommit att drabbas av alltmer de senaste åren, inte minst med avseende på problematiken kring kryptering och anonymisering (avsnitt 8). Åklagarmyndigheten delar bedömningen att det finns ett tungt vägande behov av nya och bättre metoder för att de brottsbekämpande myndigheterna i hemlighet ska kunna komma åt uppgifter som redan idag får hämtas in samt vissa andra uppgifter (avsnitt 9.2). Som utredningen påpekar gör sig detta behov gällande både i brottsutredande verksamhet och i underrättelseverksamhet.

Åklagarmyndigheten instämmer med utredningen i att förslagen kommer att innebära en påtaglig effektivisering i det brottsbekämpande arbetet i de fall där hemlig dataavläsning kan verkställas. Av de skäl som utredningen framhåller, bl.a. resursskäl, kan dock användningen av HDA förväntas vara förbehållen ett begränsat antal fall per år, åtminstone till en början.

I förundersökningsfallen föreslås lagen vara tillämplig endast på brott av samma slag som krävs för tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation respektive hemlig rumsavlyssning. Detta förefaller vara en rimlig avgränsning.

Åklagarmyndigheten tillstyrker förslagen att frågor om avlyssningsförbud, över-skottsinformation, granskning, bevarande, förstöring och underrättelse i enlighet med vad som gäller de befintliga hemliga tvångsmedlen enligt 27 kap. rättegångsbalken.

Det generella kravet på tillträdestillstånd avseende platser som annars skyddas mot intrång försvårar verkställigheten av HDA

Vid verkställighet av HDA kan det uppstå tillfällen till installation på platser som kan visa sig vara betydligt lämpligare och mindre integritetskänsliga än den misstänktes hem. Ett exempel kan vara att den misstänkte under spaning ses besöka en träningsanläggning och låser in sin telefon i ett skåp i omklädningsrummet. Sådana tillfällen kan vara svåra att förutse vid tillståndsprövningen i

domstol, och de kan uppkomma så plötsligt att något särskilt domstolstillstånd för åtgärden inte hinner inhämtas innan tillfället går förlorat. Lämpligare är då att ett tillstånd till HDA omfattar också tillträde till vissa typer av platser som annars skyddas mot intrång. Skälen för att verkställa HDA på dessa platser bör nämligen vid en proportionalitetsbedömning uppväga det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse. Alternativt skulle kunna övervägas en ordning där förundersökningsledaren (åklagaren) beslutar om tillträdestillstånd på sådana platser när tillfälle uppkommer. Åklagarens beslut i saken bör i så fall vara slutgiltigt och inte intermistiskt. Eftersom ett sådant beslut kan förväntas verkställas omgående skulle nämligen en överprövning av domstol i praktiken bli verkningslös.

När det kommer till verkställighet av ett tillstånd till HDA bör det därför, enligt Åklagarmyndighetens uppfattning, vara en given utgångspunkt att den verkställande myndigheten har ett generellt tillstånd att bereda sig tillträde till fordon och till förvaringsutrymmen på platser dit allmänheten har tillträde (t.ex. förvaringskåp i omklädningsrum eller på tågstationer).

På andra platser, såsom den misstänktes eller annans stadigvarande bostad eller den misstänktes arbetsplats, är integritetsriskerna större och lämpar sig bättre för domstolsprövning.

För de platser som anges i 12 § 3 st i förslaget bör råda ett absolut förbud mot tillträde.

Härutöver bör regeringen överväga ytterligare möjligheter för verkställande myndigheter att installera tekniskt hjälpmedel på själva informationssystemet (t.ex. en mobiltelefon), i form av tillstånd till att kortvarigt och i hemlighet rubba den misstänktes eller annan innehavares besittning till informationssystemet exempelvis genom ta det när innehavaren bär det på sig, genom att utnyttja den situation som uppstår i samband med skyddsvisitation vid en trafikkontroll eller avlägsnande enligt 13 § polislagen eller vid en avvistering vid en tullkontroll.

Särskilt om medverkansskyldighet

Åklagarmyndigheten instämmer fullt i vad de brottsbekämpande myndigheternas experter anfört till stöd för en skyldighet för de operatörer som tillhandahåller allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationsnät att medverka på olika sätt för att underlätta för de brottsbekämpande myndigheterna att verkställa beslut om hemlig dataavläsning (se särskilt yttrande, s. 594). Detta bör regeringen överväga ytterligare.

En sådan skyldighet skulle kunna begränsas till att avse en medverkan vid identifiering av tjänster och förbindelser, upplåtande av utrymme, anslutning till utpekade förbindelser samt installation av tekniskt hjälpmedel. Lämpligen bör

kretsen av medverkansskyldiga operatörer motsvara de operatörer som bedriver anmälningspliktig verksamhet enligt 2 kap. 1 § lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation.

Åklagarmyndigheten anser att medverkansskyldigheten bör framgå av domstolens tillståndsbeslut och att operatörerna ska ha rätt till en kopia av detta beslut när verkställande myndighet begär deras medverkan. Med en sådan ordning tillgodoses operatörernas intresse av att få insyn i för vilka ändamål de verkställande myndigheterna kräver deras medverkan och skapas bättre förståelse för vad som förväntas av dem, vilket även kan förmodas bidra till att motivera operatörerna att genomföra de åtgärder som domstol beslutat. Ett villkor för en sådan ordning bör dock vara att denna inte riskerar att fördröja processen från tillståndsbeslut till verkställighet.

Territorialitetsprincipen som grund för exekutiv jurisdiktion

Utredningen framhåller att territorialitetsprincipen vid exekutiv jurisdiktion kommer att begränsa effektiviteten av hemlig dataavläsning som metod att läsa av eller ta upp uppgifter som finns elektroniskt lagrade i ett informationssystem. Åklagarmyndigheten ställer sig bakom den bedömning som utredningen gör i dessa delar (avsnitt 11.3.5) och förordar att lagstiftaren utreder möjligheterna att genom lagstiftning utvidga möjligheterna till exekutiv jurisdiktion inom detta område, åtminstone för de fall som kan beskrivas med uttrycket *loss of location*.

Myndigheten hyser inga stora förhoppningar om att denna problematik kan lösas inom ramen för domstolspraxis. För det första är hemliga tvångsmedel till sin natur ett rättsområde som sällan blir föremål för rättspraxis. Detta beror dels på att det saknas ett utpräglat tvåpartsförhållande som är en förutsättning för att driva frågor vidare i domstol, dels på att hemliga tvångsmedel oftast är aktuella att tillgripa med kort varsel, vilket gör en avvaktan på högre domstolsprövning ointressant från ett utredningsperspektiv. För det andra är det svårt att tänka sig att domstolarna skulle kunna driva en rättsutveckling på detta område om det saknas vägledning i form av lagstiftning och förarbetsuttalanden. En fortsatt utredning av jurisdiktionsfrågan är därför att föredra. Mest aktuell att ta sig an denna uppgift torde vara den pågående Aggressionsbrottsutredningen (Ju 2017:13), som redan är sysselsatt med en översyn av reglerna om svensk straffrättslig domsrätt (se kommittédirektiv 2017:105).

It-stöd för hemlig dataavläsning

Åklagarmyndigheten tillämpar sedan 2017 ett nytt it-stöd för administrering av hemliga tvångsmedel, kallat HTM-Cåbra, vilket är särskilt avpassat för att säkerställa att myndigheten efterföljer de bestämmelser om sekretess och informationssäkerhet som omger hemliga tvångsmedel. Systemet är samtidigt till god hjälp för åklagare vid hanteringen av frister och andra administrativa

krav som är förknippade med hemliga tvångsmedel. HTM-Cåbra kommer, efter visst utvecklingsarbete, att kunna hantera även hemlig dataavläsning när ett sådant hemligt tvångsmedel införs.

Korrektur

I författningsförslaget på s. 54 under 3 kap. 10 § anges felaktigt 11 § där det rätteligen ska vara 14 § lagen (2019:000) om hemlig dataavläsning.

Övriga bedömningar och förslag

Åklagarmyndigheten har inget ytterligare att anföra över utredningens bedömningar och förslag i övriga delar.

Detta yttrande har beslutats av riksåklagaren Anders Perklev efter föredragning av kammaråklagaren Hans Harding, Utvecklingscentrum Malmö. Rättschefen Lars Werkström och överåklagaren Mats Svensson har deltagit i beredningen. Utvecklingscentrum Stockholm och It-avdelningen har beretts möjlighet att inkomma med synpunkter.

Anders Perklev

Hans Harding